

To svenske aktivister besøker Norge:

«Vi som har intellektuell funksjons- nedsettelse må kjempe hele tiden, bevise at vi klarer saker og ting»

Thomas Owren (vernepleier og lektor, Høgskolen i Bergen) og Bente Owren (vernepleier og fagansvarlig miljøterapeut, Bergen kommune) skriver om Riksföreningen Grunden og intervjuer leder Ola Larsson og informasjonsmedarbeider Annika Ronneland.

Riksföreningen Grunden Sverige ble stiftet i 2009. Grundens virksomhet omfatter fritidsaktiviteter, informasjon, utdanning, konferanser, debatter og påvirkningsarbeid. Ett av målene er å gi «människor som kallas för intellektuellt funktionshindrade» kunnskap om demokrati og menneskerettigheter, slik at de skal få økt innflytelse i samfunnet og makt til å endre sine liv. Bare «personer som kallas för intellektuellt funktionshindrade» har stemmerett, og kan velges til å sitte i styret (Riksgrunden 2014).

Grundens historie starter allerede i 1999, da en gruppe unge voksne bestemte seg for å bryte ut fra FUB - Föreningen för Utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna¹. En av nøkkelpersonene var Anna Strand, som også var en av initiativtakerne til Grunden Göteborg. I en artikkel i FUBs tidsskrift *Intra* skrev hun: «Nu håller vi på att ta oss ur föräldraorganisationen FUB. Den är inget för oss längre» (Bergström og

1) Tilsvarer NFU, Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Strand 1999). Videre skrev hun, om samarbeidet i FUB:

Nu har jag till exempel varit med på två stora möten i FUB. Det var årsmöten. Det är för alla medlemmar. Jag hängde inte med. Jag förstod att det var bråk om något men vad vet jag inte. Då blir man osäker och känner sig nertryckt. Man blir nertryckt när man inte förstår. Därför bildar vi en egen organisation. Där vi kan få stöd av varandra istället för att bli nertryckta (Bergström og Strand 1999).

I dag har Riksföreningen Grunden lokalforeninger i 18 svenske byer i tillegg til et bredt internasjonalt engasjement med samarbeid i Holland, Tyrkia og Japan, og mer langvarige prosjekter i Chile og Bolivia (Grunden 2014). På deres nettside finner vi:

Vi svär att vi tillsammans med alla människor med intellektuella funktionshinder i Sverige, Europa och hela världen skall kämpa tillsammans ända till vi är fria från utnyttjande, fria från förtryck, fria från institutioner och diskriminering (Riksgrunden 2014).

I april 2014 var nåværende leder Ola Larsson og informasjonsmedarbeider Annika Ronneland invitert til SORS vårkonferanse «Selvbestemmelse – til besvær?» i Bergen. De hadde sitt fremlegg fredag 25. april. Dagen etter inviterte vi dem på lunsj og et intervju. Her følger noen utdrag av samtalen.

Bruddet med FUB

Thomas: Vi ble litt nysgjerrig på bruddet med FUB. Hva var det som gjorde at dere ønsket å bryte ut?

Annika: Det var flere ting. Jeg så en

mamma, hun delte en banan og ga til sønnen sin. Han må ha vært førti. Jeg vet ikke hva slags problemer han hadde, men jeg var femten, og tenkte «Å gud, så her...». Når det var fest, ble det pyntet med serpentiner og ballonger, og når det var fika fikk vi saft og kaker, og de fikk kaffe og boller. Og kommentarer som «*Va' gullig du är!*» Vi ville ikke ha det sånn, vi er jo voksne mennesker! Og selv om styret var satt sammen av representanter både for foreldre og for oss, bestemte de over hodet på oss. Så vi bestemte oss for å trekke oss ut.

Thomas: Så dere ble behandlet som barn. Prøvde dere å si at dere ville bli behandlet som voksne?

Annika: Ja, vi sa det da vi ville trekke oss ut, og i Göteborg støttet de oss på det. I Stockholm ville ikke FUB prate med oss. Men det brydde vi oss ikke om, det var

deres problem at de var sure på oss. Og hvorfor skulle de bry seg med hva vi ville jobbe med? Så vi ansatte coacher, og en økonomiansvarlig som kunne hjelpe oss å drive en forening.

Oppstart og utvikling

Bente: Hvor fikk dere penger fra?

Økonomisk støtte?

Annika: Det var en ombudsmann i FUB som het Anders Bergström. Han og noen andre hjalp oss, det var de som ordnet det sånn at vi kunne trekke oss ut. De søkte om å få Grunden godkjent som dagsentervirksomhet. Da kunne Anna Strand [en av initiativtakerne] ha sin daglige virksomhet i Grunden.

Thomas: Da dere startet opp, var det en lokal organisasjon. I dag har dere 18 lokallag.

Hvordan starter en et lokallag?

Annika: Man spør sine venner om de vil være med i en forening, og så kan man få hjelp av noen som man stoler på som kan hjelpe til. Så treffes man som først som en kompisgjeng, og så øker det kanskje på og blir til slutt en forening. Og da kan man tenke på hva man vil gjøre, om man vil ansette noen, om man har penger til det, og så videre.

Organiseringen

Thomas: Hvem er det som sitter i styret i Grunden?

Ola: Bare medlemmer med intellektuell funksjonsnedsettelse kan sitte i styret. Andre kan være støttemedlemmer, mene ting eller være med på aktiviteter, men du har ikke stemmerett eller kan være med i styret om du er «normal».

Annika Ronneland og Ola Larsson

Thomas: Hva er fordelene med det?

Annika: At det er vår forening først og fremst, det er vi som skal styre. Coachene kan hjelpe og støtte, men det er vi som driver foreningen.

Bente: Det betyr at det er dere som bestemmer. Dere kan si nei hvis dere er uenige med coachene?

Annika: Ja.

Thomas: Hva slags funksjonsnedsettelse har medlemmene deres? Er Grunden bare for dem med lett grad av intellektuell funksjonsnedsettelse – eller også de som har moderat eller alvorlig grad?

Annika: Vi har mange medlemmer med mange slags intellektuell funksjonsnedsettelse.

Ola: Vi er ikke spesifikke som enkelte andre foreninger for Downs og ADHD for

eksempel. Vi samler alle. Men det er ikke så enkelt å drifte det når folk er så ulike, når spennet er så stort. Vi har for eksempel noen medlemmer som er alvorlig multihandikappet.

Thomas: Og hvordan kommer de til orde i forsamlingen?

Ola: Vi hører på alle. Noen ganger bruker de kanskje meg eller Annika for å få budskapet fram.

Annika: Hvis noen spør om vi kan hjelpe dem så gjør vi det, for det er ikke alle som våger.

Thomas: Så dere blir et mellomledd, en talsperson?

Annika: Ja.

Annika Ronneland

Kampen for å bli tatt på alvor

Bente: Hva kan være utfordrende i hverdagen?

Annika: Jeg hadde en telefon med min saksbehandler, som var ganske utrivelig. Det sa jeg fra om, og det kunne hun ikke riktig ta i mot. Hun synes kanskje at vi bare skal si «ja og ha» og finne oss i hva som helst, men det kan jeg ikke når det er noe som er urettferdig.

Ola: Det er faktisk en del i sosialetaten som synes at funksjonshindrete blir besværlige, de tror kanskje vi er så snille, eller så dumme at vi går med på hva som helst. Eller at funksjonshindrete ikke kan drikke seg fulle og leve som alle andre.

Annika: De vet ikke hvordan de skal håndtere oss når vi blir fulle. Og så tror mange at vi som har funksjonsnedsettelse liker danseband, og å klemmes. Vi liker jo alt mulig, akkurat som alle andre gjør. Gå ut, og treffe folk og... Noen liker kanskje danseband, men alle gjør ikke det.

– Varför kan vi inte få lov til att suppa oss fulla och vakna upp i en främmande säng, i någon annans hem?

Ola: Jeg har en kollega som pleier å si: «Varför kan vi inte få lov til att suppa oss fulla och vakna upp i en främmande säng, i någon annans hem?»

Bente: Så får dere selv finne ut om det var dumt eller ikke?

Ola: Ja, hvor smart det var. Det er nok skremmende for personalet, men da får man teste ut sine grenser selv, uten at noen

andre skal diktere, og lage regler om at du ikke kan gjøre sånn og sånn.

Thomas: Møter dere mange fordommer?

Ola: Fordommene er nok det største problemet, ja, uansett hvor vi er i samfunnet. Vi hører stadig vekk at det «hviskes og tiskes» om at «den kan ikke det», og «den kan ikke det». Vi må hele tiden overbevise andre om at vi får til saker og ting uten at de behøver å være barnepike. Ofte går det bedre om folk får lære seg selv, enn om alle andre skal hjelpe og hjelpe, og fortelle at ««ånn kan du ikke gjøre det, du må gjøre sånn.» Ellers får de ingen utvikling for seg selv.

Bente: Så det du egentlig sier, er at dere ikke får lære av deres feil?

Ola: Ja, vi får en masse formaninger, og hvis vi mislykkes med noe, kan personalet finne på å si at det kunne de sagt oss på forhånd. Men da har vi i hvert fall fått prøve og oppdaget det selv, og komme fram til at vi kanskje ikke passer så bra til akkurat det der. Da er det i hvert fall ingen andre som har sagt at vi ikke engang skal forsøke. Men vi er kanskje nødt til å overbevise folk både to og tre ganger.

Annika: Jeg vil ikke heller at noen skal si at «dette klarer du ikke, Annika». Det vil jeg oppdage selv. Vi som er funksjonshindrete må kjempe hele tiden, bevise at vi klarer ting. Jeg har kjempet hele mitt liv for ulike saker, og er kjempelei av det. Heldigvis har jeg en «jättebra» mamma som også jobber for foreningen, men det er ikke alle som har det.

Bente: Får dere noen gang lyst til å gi opp?

Ola Larsson

Ola: De tror kanskje at vi gjør det, at vi gir opp hvis det ikke går på andre eller tredje forsøket. Men da har vi latt dem vinne over oss, eller oss som gruppe. Om vi skiter i det her, ikke orker å drive med det mer, da har motparten vunnet. Og sånn får det ikke være.

Annika: Jeg vet ikke hvordan det er

– «Nei, men det går inte. Vi måste planlägga!» sa dom. «Vi måste ha möter». «Möter?» sa jag. «Va ska vi med möter? Jag har ju bestämt dag!»

rundt omkring, men jeg er den første i Gøteborg som flyttet sammen med kjæresten min i et bofellesskap. Personalet sa det ikke gikk, men jeg ga aldri opp. Jeg sa: «Om et halvår skal han flytte inn hos meg». «Nei, men det går ikke. Vi må planlegge!» sa de. «Vi må ha møter».

«Møter?» sa jeg. «Hva skal vi med møter? Jeg har jo bestemt dag!» Min saksbehandler var positiv, hun var den eneste som var det. Alle som blir forelsket og vil flytte sammen, kan gjøre det. Hvorfor kan ikke vi?

Ola: Jeg vet ikke hvordan det er i Norge, men i Sverige er leilighetene bare bygd for en person. Det er nesten bevisst, de er så

– Alle som blir forelsket og vil flytte sammen, kan gjøre det. Hvorfor kan ikke vi?

små at det ikke går an å flytte sammen med noen.

Bente: Slik er det nok dessverre også i Norge.

Thomas: Ola, på konferansen snakket du om kontakten ut mot kommunene. At dere måtte være tålmodige og ikke bli sinte, og tenke over hvordan dere skulle ordlegge dere. Og så sa du: «det er jo en prosess for dere».

Ola: Det er vel sånn som med FUB, at de ikke tror at vi klarer det, vi kan ikke klare å drive en forening. Det er rett og slett mange fordommer som vi må knekke først.

Mange er ikke vant til at folk med funksjonsnedsettelse snakker for seg selv. I Sverige er det jo FUB som har styrt på dette området, og det ligger fortsatt igjen mange steder. De har FUB i baktankene – og det skaper dessverre også et hinder for oss i blant. Noen kan nok leve i den troen, at *kan* vi egentlig det der? Som da vi skulle bryte ut fra FUB: «Kan de virkelig styre en hel forening?» Klapp på hodet, og «Lille Annika, klarer du av det her?»

Annika: Det er sant [ler], men det har vi

jo bevisst. Og nå er vi større enn dem, vi har flere medlemmer! Men mange kommuner er nok redd for forandringer, eller at vi som har funksjonsnedsettelse skal «ta over».

Nordisk samarbeid

Thomas: Vi er litt nysgjerrige på dette nordiske samarbeidet. På nettsiden til Grunden står det at dere og noen andre er i Norge for å utvikle nordisk samarbeid. Hva gjør dere for å bygge opp det nordisk samarbeidet?

Ola: Da diskuterer vi. Vi ville jo gjerne ha et samarbeid. Danmark er kommet litt lengre enn begge de andre landene. Norge er jo her, «på røttene», som Lars Ole sa.²

Thomas: Så Norge ligger helt på bønn? Kan du si litt mer om det?

Ola: Lars Ole ville gjerne ha del i våre erfaringer for å bygge foreninger ute i kommunene. Det kan både vi i Sverige og i Danmark, i og med at vi har jo syslet med det en stund. Det er i grunnen det jeg har gjort i 4 år.

Annika: Det nordiske samarbeidet vil vi ha. Vi lærer av hverandre, hva de gjør i de ulike landene.

Thomas: Hva må skje i Norge? Hvem må gjøre noe?

Annika: Før vi kom til Bergen, traff vi Rådgivningsgruppen i Bærum og snakket med dem om at de kunne starte en

²⁾ Lars Ole Bolneset er ansatt som tilrettelegger for Rådgivningsgruppen i Bærum, og bisto Ola og Annika på deres Norgestur. Rådgivningsgruppen ble startet i 1993 og er et brukerråd for personer med utviklingshemming - se www.radgivningsgruppen.no

forening, slik den vi har i Sverige. Så kan vi hjelpe dem, og så kan de hjelpe til ande steder, for eksempel her i Bergen.

Thomas: Og snakker vi da om en nasjonal forening? For de i Bærum har holdt på i mange år, men de har bare holdt på i Bærum. Har dere snakket med noen om å starte en forening her i Bergen?

Ola: Så langt har vi ikke kommet, men jeg tror at noen av de vi traff på i går ville vært interessert [Ola og Annika besøkte bofellesskapet Måken i Bergen dagen før]. Men det kommer til å ta mange år, vi holder også fremdeles på å bygge opp vår organisasjon. Vi har mer enn halve Sverige igjen, men det har jo med de avstandene vi har. Og det er jo ikke alle steder det bor så mye folk.

Annika: Det er ikke gjort over natten. Det må bli en prosess, det også. Man må få tid til å tenke. De har fått vår hjemmesideadresse, så de kan maile oss hvis de er interessert.

Ola: Mange steder vi har vært, har det tatt både et halvår og et år. Mange har sagt at de er interessert, men har kanskje ikke anledning akkurat nå. Men det spiller ingen rolle hvor lang tid det tar, når de er klar og sier nå vil vi starte en forening, så drar vi dit.

Thomas: Kunne dere tenke dere å komme tilbake til Bergen engang, hvis det var for å snakke på en konferanse for funksjonshindrete?

Annika: Ja, hvorfor ikke? Om behovet fins, så gjør vi gjerne det.

Thomas: Da skriver vi det i SOR Rapport. Hvis noen har lyst til å arrangere konferanse for mennesker med intellektuell funksjonsnedsettelse, så kommer dere gjerne og snakker til dem.

Ola: Vi kommer gjerne, for det er jo egentlig vår jobb å informere. ●●●

Litteratur

Bergström. Anders og Strand, Anna (1999). *Grunden*. Tidsskriftet Intra 4/1999. Se <http://www.tidsskriftenintra.se/resources/arkiv/ideologi/499grunden.htm>
Grunden (2014), se <http://grunden.se/>
Riksforeningen Grunden (2014), se <http://riksgrunden.se/>

De seks nøkkelordene til Grunden

- tillit
- respekt
- innflytelse
- medbestemmelse
- integritet
- likestilling

Etter en prosjektperiode på fire år, ga Grunden i 2013 ut en letlest opplæringsbok om likestilling – «Vi andas samma luft» – med tilhørende filmer.

Linker:

<https://www.youtube.com/watch?v=FVPdOZ2fVlw>
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=104&artikel=5507968>